

LESMAP

Europese man: een kroniek

Het Kwartier / Carl von Winckelmann

www.hetkwartier.be

INHOUDSOPGAVE

Inleiding voor de leerkracht	p. 3
Over de voorstelling	p. 4
Credits	
Korte inhoud	
Over het gezelschap	
Voor de voorstelling	p. 6
Historische feiten versus familiegeschiedenis	p. 7
De geschiedenis van Nederlands-Indië (nu: Indonesië)	
Het verhaal van Carl von Winckelmann	
Tijdslijn	
Affichebeeld	p.14

We leven steeds meer in een digitale wereld en dat merken we ook tijdens voorstellingen. Jongeren zijn minder en minder vertrouwd met het live gebeuren op het podium. Theater en theater kijken is voor de meeste leerlingen – ook na meerdere voorstellingen – nog geen vertrouwd gebeuren.

Sommige voorstellingen hebben qua inhoud, maar vooral naar vorm en uitwerking baat bij een actieve voorbereiding in de klas. **Een goede voorbereiding is goud waard** en vormt een belangrijke factor in de theaterbeleving van de leerling.

Dat hoeft niet altijd lang te duren. Deze **lesmap** kan hierbij helpen.

Hieronder een kort voorbeeld van een **inhoudelijke voorbereiding** bij een voorstelling:

- Naar welke voorstelling ga je kijken? Welk genre?
- Wat is de titel van de voorstelling? Wie heeft de voorstelling gemaakt?
- Bespreek waarover de voorstelling zal gaan.
- Bekijk samen het affichebeeld.

Naast het inhoudelijke speelt het **praktische** ook een belangrijke rol.

Waar vindt de voorstelling plaats? Hoe gedraag je je in een voorstelling? **Wat zijn de theatercodes?** Mag je lachen als je iets grappig vindt? Of moet je net stil zijn? Is er een pauze? Mag je een foto nemen wanneer je iets leuks op het podium ziet? Mag ik Snapchat checken op mijn gsm?

Vergeet de **theatercodes** zeker niet te **overlopen met je leerlingen**. Deze afspraken zijn voor veel leerlingen immers niet zo vanzelfsprekend.

Soms is een voorbereiding niet voldoende en vraagt een voorstelling om een **klasgesprek achteraf**. Maak hier zeker ruimte voor. Een voorstelling kan de leerlingen erg raken of blijven hangen. Reacties kunnen heftig zijn: positief of negatief. Durf met je leerlingen in gesprek te gaan over wat je net gezien hebt.

Ook wij zijn benieuwd. Geef gerust jullie reacties door via flore@hetkwartier.be.

OVER DE VOORSTELLING

Credits

Tekst en spel Carl von Winckelmann **Tekst-en spelbegeleiding** Ruud Gielens **Coach** Freek Mariën **Dramaturgie** Peter Anthonissen **Vormgeving & lichtontwerp** Timme Afschrift **Geluid** Ruben Nachtergaele

Kostuum Jente De Graef **Techniek** Bert Demeulenaere **Foto** Yuri van der Hoeven **Productie** Het Kwartier **In samenwerking met** fABULEUS, De Studio, cc Mechelen & kc nOna **Met de steun van** de Vlaamse Overheid, Stad Leuven, Stad Mechelen, Construct Europe 2024 Mechelen

Korte inhoud

De voorstelling *Europese man: een kroniek* biedt een intrigerende kijk op identiteit, geworteld in zowel persoonlijke als Europese geschiedenis. De maker (Carl von Winckelmann), wiens Indo-afkomst een centrale rol speelt, verkent het complexe landschap van identiteit, migratie en zelfbegrip.

We kruipen in het hoofd van Carl von Winckelmann. Gebaseerd op zijn eigen familiegeschiedenis en evenveel verzinsels trekt Carl al vertellend lijnen van 1787 tot nu. Alsof het één leven is.

Wat geven jouw ouders door?

Wat doe jij daar zelf mee?

En wat geef jij zelf door?

Een vertelling over man zijn en vader worden, over zoeken naar je verleden, het ontrafelen van je stamboom en het tot leven brengen van (ongezegde) verhalen. Over 150 jaar Europese geschiedenis die we nauwelijks kennen, over Indo's, Jappenkampen en Duitse kolonialen. Over goede bedoelingen en blinde vlekken.

De voorstelling is niet-lineair narratief. Het combineert verschillende tijdlagen en perspectieven. Carl brengt zes generaties (voor)vaders op scène. Hij springt van de ene voorvader naar de andere. Het is een aaneenschakeling van familiale gebeurtenissen uit de laatste 150 jaar. Hij plaatst er het universeel-menselijke voorop, met de nadruk op echte ontmoetingen en verbindingen. Daarbinnen raakt hij politieke thema's aan, zoals nationalisme en migratie.

Europese man: een kroniek is een krachtige en diepgaande verkenning van identiteit, geschiedenis en zelfbegrip, die de toeschouwers uitdaagt om na te denken over hun eigen plaats in de wereld.

Twee belangrijke thema's vallen op:

de geschiedenis van Indonesië
de kolonisatie & repatriëring door Europa.

Deze thema's komen aan bod via een persoonlijke familiegeschiedenis gekleurd met enkele onwaarheden of extra's.

Deze voorstelling is meteen een prima aanleiding om het met de klas te hebben over 'anders zijn', opgroeien in een land dat niet jouw geboorteland is, ontheemding en de Europese kolonisering.

Over het gezelschap

Het Kwartier is een theatergezelschap onder de artistieke leiding van regisseurs-auteurs Freek Mariën en Carl von Winckelmann. Het Kwartier staat voor een sterke inhoudelijke basis en doorgedreven tekstonderzoek. Dat tonen ze in voorstellingen voor een breed publiek (kinderen, jongeren én volwassenen) en in teksten van allerlei aard, getypeerd door een bewuste keuze voor fictie en een grote maatschappelijke betrokkenheid.

VOOR DE VOORSTELLING

Vóór de voorstelling: nieuwsgierig maken!

- Vertel jouw leerlingen dat je op theaterbezoek gaat. Leg uit wat dat is en vertel hen naar welk soort voorstelling jullie kijken gaan: een film, een dans-, muziek-, of theatervoorstelling. Met het juiste verwachtingspatroon naar een voorstelling komen is belangrijk voor een optimale beleving.
- Prikkel hun nieuwsgierigheid door de titel mee te delen of de affiche te tonen en te bespreken. Laat de leerlingen zelf nadenken waarover het zou kunnen gaan. Laat mogelijkheden open. Verklap niet te veel van de inhoud. Zo blijft het spannend en verrassend.
- Overloop het verloop van het theaterbezoek en vertel de leerlingen wat er van hen verwacht wordt.

Wat wordt er van de leerlingen verwacht?

- Jassen en rugzakken horen aan de kapstokken. Omwille van de brandveiligheid is dit verplicht.
- Gsm's worden uitgeschakeld. Oplichtende schermen zijn enorm storend en leiden de acteurs af. Vergeet niet: je zit in een donkere ruimte, één lichtgevend scherm is onmiddellijk zichtbaar van op het podium en dus erg irritant. En je bent op dat moment zelf ook zichtbaar voor de mensen op scène!
- Naar het toilet gaan gebeurt vóór de voorstelling.
- De zaal binnenkomen gebeurt rustig. De medewerkers van de zaal tonen waar iedereen mag gaan zitten.
- Tijdens de voorstelling blijft iedereen zitten.
- Tijdens de voorstelling is het publiek stil. Reageren mag natuurlijk wel, bijvoorbeeld met een lach, een oeeh of een aaah. Het betekent wel dat er niet gepraat wordt tegen medeleerlingen.
- De acteurs zijn mensen van vlees en bloed en ze verdienen respect. Het is niet omdat je als publiek in het donker zit dat zij jou niet kunnen horen.
- Voordat de voorstelling begint dimmen de lichten in de zaal.
- Tijdens de voorstelling wordt er niet gegeten of gedronken.
- Na de voorstelling geeft het publiek de acteurs een applaus, zo toont het dat het de voorstelling leuk vond. Als je het heel goed vindt, kan je ook rechtstaan bij het klappen, dat heet een staande ovatie.
- Je laat je zitplaats netjes achter en kijkt of je niks vergeten bent.

HISTORISCHE FEITEN VERSUS FAMILIEGESCHIEDENIS

Wil je met de klas voor de voorstelling duiken in de geschiedenis van Indonesië om zo het grotere geheel waarbinnen de vertelling zich afspeelt te begrijpen?

Hieronder heel kort wat extra uitleg.

In de kaders staan enkele 'moeilijke' woorden die in de voorstelling aan bod komen. Dit kan handig zijn om extra te kaderen zodat alle leerlingen het verhaal begrijpen.

De geschiedenis van Nederlands-Indië (nu: Indonesië)

Aan de andere kant van de wereld ligt Indonesië.

Indonesië is het vijftiende grootste land ter wereld (62 keer groter dan België).

Tot 1949 hoorde het bij Nederland. Zo is het niet altijd geweest.

De eerste Nederlanders kwamen rond 1600 naar het eilandenrijk voor de handel. Ze haalden er specerijen (komijn, gember, koriander, ...) die ze voor veel geld in Europa verkochten.

De handelaren werden steenrijk en de macht van Nederland werd steeds groter.

In 1815 werd het land een Nederlandse kolonie, Nederlands-Indië genoemd. De hoofdstad was Batavia.

De bevolking werd lang uitgebuit. Ze moesten voor een klein loon hard werken op de plantages.

Langzaam maar zeker kwamen de mensen in verzet. Ze wilden hun land zelf regeren. Er kwamen steeds meer opstanden.

De markt van Batavia met op de achtergrond een fort. Het gebouw links is een pakhuis waar handelswaar werd opgeslagen.

In de **16e eeuw** trokken Nederlandse handelaren naar Azië voor de specerijenhandel. Al snel bleek dat het voor hen beter was als ze zouden samenwerken. Daarom richtten ze in 1602 de **Verenigde Oost-Indische Compagnie** (VOC) op. Op sommige eilanden stichtten ze plekken om te overnachten en om handelswaar op te slaan. Deze posten werden verdedigd door een gebouw met dikke muren, waar kanonnen bovenop stonden. Batavia was de belangrijkste post. Het werd later de hoofdstad van het Indische rijk.

De macht van de VOC was heel groot. Ze had een eigen leger en kon een oorlog beginnen zonder toestemming te vragen aan de Nederlandse regering. Om het monopolie te krijgen, gebruikte de VOC veel geweld. Daardoor werden veel eilandbewoners vermoord.

Eind 18e eeuw was de rol van de VOC uitgespeeld en nam de Nederlandse regering de bezittingen van de VOC over. **Nederlands-Indië werd een kolonie**. De boeren werden verplicht om hun oogst aan Nederland te geven. Ze kregen daar een klein beetje loon voor. Ook moesten de inwoners producten maken die voor veel geld werden verkocht. Nederlanders werden daardoor erg rijk, terwijl de Indonesiërs werden uitgebuit.

Vanaf 1900 gingen steeds meer Nederlanders in Indië wonen. Ze begonnen er onder andere te werken op een plantage. Ze woonden in prachtige huizen en lieten de Indonesiërs als hun bedienden werken.

In 1939 brak de **Tweede Wereldoorlog** uit, ook in Azië. Daar werd Nederlands-Indië door de **Japanners** veroverd. Veel Indonesiërs waren blij, ze werden eindelijk bevrijd van hun Nederlandse bezetters. De Japanners bezetten hun land.

JAPPENKAMP (*woord uit de voorstelling*) is de Nederlandse benaming voor plaatsen waar burgers of krijgsgevangenen militairen gedurende de Japanse bezetting van Nederlands-Indië (1942-1945) gedwongen waren te blijven onder toezicht van het Japanse gezag. Nederlanders werden namelijk door de Japanse bezetter, als staatsburgers van landen waarmee Japan direct in oorlog was, beschouwd als 'vijandelijke buitenlanders'. Er was sprake van een harde en wrede behandeling, soms met de dood tot gevolg. Ook was er een groot tekort aan voedsel, water en medicijnen. Besmettelijke ziekten, mede veroorzaakt door slechte sanitaire voorzieningen, hadden vrij spel en kostten duizenden het leven. Jappenkampen werden door ex-gevangenen beschreven als concentratiekampen.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de zelfstandige Republiek **Indonesië** uitgeroepen. De Nederlandse regering was het daar niet mee eens en stuurde een leger van meer dan 100.000 soldaten. Het duurde nog tot **1949** voordat Indonesië **onafhankelijk** was. Veel mensen verlieten het land om in Nederland te gaan wonen, onder hen ook veel Indo's. Het waren ruim 300.000 Indische Nederlanders die vanuit het voormalig Nederlands-Indië naar Nederland terugkeerden. Deze migratie staat bekend als 'repatriëring', wat te vertalen is als 'terugkeren naar het vaderland'. De term is vooral symbolisch; een groot gedeelte van de repatrianten was nooit eerder in Nederland geweest.

Het ging over enorm veel mensen. Als je het bijvoorbeeld vergelijkt met de grote migratiegolf uit de jaren zestig in België, toen kwamen er 'maar' zo'n 40.000 Marokkanen naar België.

INDO'S (*woord uit de voorstelling*) zijn nazaten van Europeanen die in de streek van Indonesië woonden. Het zijn Europeanen/Nederlanders van gemengd bloed.

Omdat er zo veel mensen met een Indonesische achtergrond in Nederland wonen, heeft dat invloed op de cultuur. Bepaalde gerechten bijvoorbeeld, zijn zo ingeburgerd dat we niet eens meer beseffen dat ze

eigenlijk Indonesisch zijn, zoals saté en nasi.

Ook in de taal gebruiken ze Indonesische woorden, bijvoorbeeld toko wat winkel betekent. Of soebatten: op een vriendelijke manier om iets blijven vragen.

Een **TOKO** (*woord uit de voorstelling*) is in Nederland de naam voor een Aziatische supermarkt of Aziatische winkel waarvan de eigenaars meestal van Vietnamese, Indonesische, Indiase, Chinese, Surinaamse of Antilliaanse afkomst zijn.

KRAKATAU (*woord uit de voorstelling*) is vooral bekend door de zware vulkaanuitbarsting in 1883, waarbij een flink deel van de vulkaan door de zee verzwolgen werd. In 1928 kwam op de plek waar een deel van de vulkaan had gestaan een veel kleinere vulkaan boven water. Deze kreeg de naam **Anak Krakatau**, Indonesisch voor 'Kind van Krakatau'.

DJONGOS (*woord uit de voorstelling*) zijn inlandse huisbedienden. Mogelijke verbastering van het Hollandse 'jongens'.

Het verhaal van Carl von Winckelmann

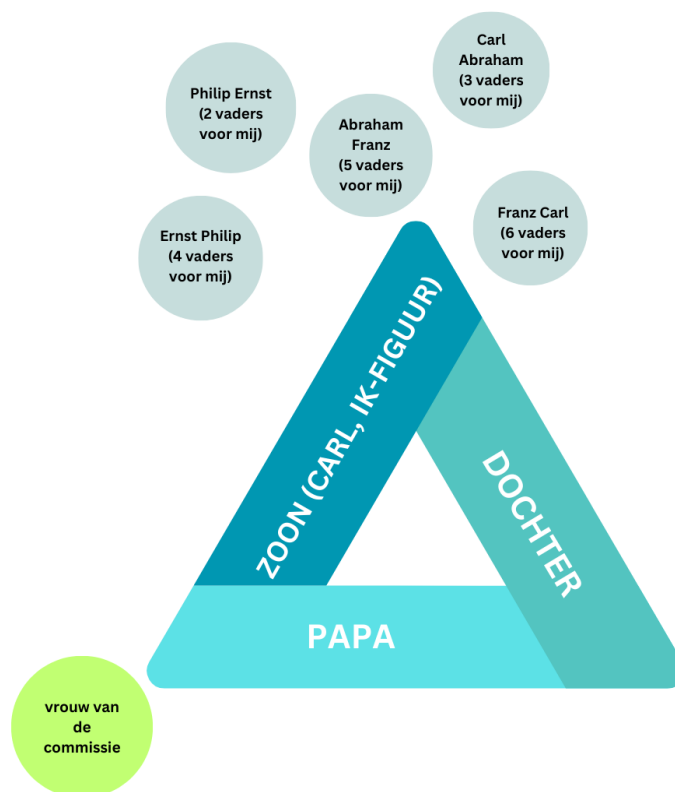
Carl von Winckelmann is artistiek leider van het theatergezelschap Het Kwartier, samen met Freek Mariën. Carl schreef de tekst. En hij staat zelf alleen op scène.

Carl is binnen het gezelschap vooral actief als maker en schrijver. Voor deze voorstelling staat hij uitzonderlijk zelf op scène. Het is 15 jaar geleden dat hij zelf nog op het podium stond. Het is voor hem een noodzakelijke en persoonlijke keuze om zelf de tekst in het theater te brengen.

We krijgen een glimp te zien van Carl zijn (gekleurde) familiegeschiedenis.

Het verhaal is opgehangen aan de driehoeksverhouding tussen papa, zoon (Carl) en de dochter van 7 jaar. Daarnaast is er de vrouw van de commissie.

We worden meegenomen in 150 jaar geschiedenis en dit via de stamboom van de voorvaderen. Het verhaal speelt zich af in het heden maar flitst op momenten terug naar het verleden. Zo krijg je stilaan zicht op de stamboom van de zoon maar tevens ook het verhaal van de handel van de Nederlanders, de kolonisatie, de oorlog en repatriëring. Het verhaal van ontheemding.

Tijdslijn

In de voorstelling komen enkele jaartallen aan bod. Aan de hand van een visuele voorstelling kan je de belangrijke data uit de voorstelling plaatsen op een tijdslijn. Het zijn data die zowel belangrijk zijn in de Europese geschiedenis als in het persoonlijke verhaal van de ik-figuur op scène. Je kan het bv. vanuit de voorstelling over de Europese geschiedenis hebben? Of net kiezen om heel persoonlijke elementen uit de familiale tijdslijn uit te lichten.

De tijdslijn kan je ook voor de voorstelling al bekijken. Het toont goed aan dat er zich 2 lagen tegelijkertijd afspelen. Die van de Europese geschiedenis, maar ook de persoonlijke mijlpalen in de familiegeschiedenis van de zoon.

1953

dijkbreuk in
Nederland

- papa is 24 jaar
- papa zoekt naar ontbrekend servies
- opa, de vader van papa, Philip Ernst sterft

nu

- ik-persoon heeft een jonge blonde dochter

